

Vladimiro TOPOROVO kalba pristatant filmą „Vakar ir visados“

Netrukus jūs pamatysite labai neįprastą filmą. Neįprastas jis įvairiais atžvilgiais: jame nėra siužeto, intrigos, nėra profesionalių aktorių. Jame pasakojama apie eilinius įvykius, tiesiog apie žmonių gyvenimą nuo gimimo iki mirties. Filmo autorių uždavinys kaip tik ir buvo sujungti šiandieną su praeitimi ir taip atverti šiuolaikiniam skaitytojui arba žiūrovui, taip sakant, pagrindinį nervą, pagrindinę prasmų sistemą tos tradicijos, kuri mums yra svetima. Mes dabar jai nebepriklausome, bent jau pilnai iki galo. Kaip autoriai tai pasiekia? Pagrindinė priemonė čia, man regis, yra metafora, metaforiškumas. Vienas didis poetas, metaforiškumą pavadinęs didžios asmenybės stenografija, jos dvasiniu greitraščiu, yra rašęs, kad metaforiškumas gimsta iš prieštaravimo tarp žmogaus gyvenimo trumpaamžiškumo ir prieš jį iškilusių didelių uždavinių. Ir štai kaip tik siekiant išspręsti šį prieštaravimą, j reikalus reikia žiūrėti erelio akimis, atskleidžiant juos netikėtomis įžvalgomis. Kad ir keista, bet tai pats trumpiausias ir pats tiesiausias būdas prasiskverbti į mums užvertas kito pasaulio, kito pasaulėvaizdžio paslaptis. Filmas svarbus ne vien lietuviams, ir ne vien etnografiniu požiūriu. Šiame filme atskleista daug ko, kas yra didelė retenybė ir pačioje lietuvių tradicijoje. Visų

pirma, tai daugybė filme parodytų apeigų, ritualų, ritualinių veiksmų, ritualinio elgesio formų, folkloro tekstų, tarp jų ir dainų. Lietuvių tradicijoje visa tai dar kažkaip tveria, o kitose tradicijose jau beveik prarasta arba visai prarasta. Galiu pasitelkti tokias filme pasirodančias ritualines realijas kaip Kuršis ar Jievaro tiltas. Rusų folklore junginys яворовый мост „jievaro tiltas“ teuzsiliko jau nebedainuojamose senovinėse dainose, todėl šis įvaizdis suvokiamas tik kaip savotiška ornamentinė puošmena, ne daugiau. Jo vidinės prasmės mes nebežinome. Galėtume ją rekonstruoti, bet štai pasirodo, kad gyvojoje lietuvių tradicijoje yra atitinkamas ritualinis elementas, atitinkamas apeiginis veiksmas! O tuo būdu ir rusų realijos, kurios, rodės, jau galutinai pražuvo arba liko nebesuprantamos, įgyja tvirtą paspirtį ir įtikinamą paaiškinimą. Dabar, neregėtai išaugus susidomėjimui folkloru, ritualais, mitologija, šis filmas – tai pareiškimas, iššūkis šią temą tęsti ir plėtoti. Tai filmas apie tuos gilius paralelizmus ir simbolines sąsajas, kurios sieja materialinę ir dvasinę veiklą, kurios sieja vaikystę ir senatvę, gyvenimą ir mirtį. Todėl šis filmas – apie mus. Ir nenustebsiu, jei po kelių kartų mes būsimė priskiriami prie to, kas, pagal garsaus prancūzų etnografo, mitologo, socialinės antropologijos specialisto Lévi-Stroso (Lévi-Strauss) apibrėžimą, yra mitologiška. Neperdėkime savo ryšio su šiuolaikybe ir savo atitrūkimo nuo tradicijos, nuo jos archaikos! Esu tikras, kad mumyse tebekalba – nors ir neaiškiai, dažnai pusiau sąmoningai ar net nesąmoningai – ta pati tradicija. Ji padeda mums visuose gyvenimo ir mūsų laikmečio sukuriuose susiimti, atsigręžti į savo ištakas ir, apsiginklavus dvasinėmis vertybėmis, žengti į ateitį.

Iš rusų kalbos vertė Dainius RAZAUSKAS

